

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Філологічний факультет
Кафедра української мови та славістики**

ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Збірник наукових праць

Випуск 14

Рівне – 2025

*Рекомендовано до друку вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 8 від 30 червня 2025 року)*

Рецензенти:

Ніколаєнко Л. І., кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу слов'янських мов Інституту мовознавства імені О. О. Потебні;

Мединська Н. М., доктор філологічних наук, професор кафедри української мови та методик викладання, проректор з наукової роботи Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука;

Деменчук О. В., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри романо-германської філології Рівненського державного гуманітарного університету.

Редакційна колегія:

Адах Н. А., канд. філол. н., доцент кафедри української мови та славістики РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Антончук О. М., канд. пед. наук, доцент кафедри української мови та славістики РДГУ;

Архангельська А. М., докт. філол. н., професор кафедри славістики (секція україністики) Університету ім. Ф. Палацького в Оломоуці (Чеська Республіка);

Вокальчук Є. Л., канд. пед. н., доцент, завідувач навчально-методичного кабінету Рівненського економіко-технологічного коледжу НУВГП;

Волос Н. П., канд. філол. н., доцент кафедри української мови та славістики РДГУ (*гол. ред.*);

Гаврилюк Н. В., канд. філол. н., доцент кафедри української мови та славістики РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Максимчук В. В., канд. філол. н., доцент, завідувач кафедри української мови і літератури НУ «Острозька академія»;

Мороз Л. В., канд. філол. н., професор, завідувач кафедри іноземних мов РДГУ;

Ніколайчук Г. І., канд. пед. н., професор, декан філологічного факультету РДГУ;

Павлюк Н. П., канд. пед. наук, доцент кафедри української мови та славістики РДГУ;

Ричагівська Ю. Є., канд. філол. н., доцент кафедри української мови та славістики РДГУ (*заст. гол. ред.*);

Совтис Н. М., докт. філол. н., професор, завідувач кафедри української мови та славістики РДГУ;

Шкарбан Т. М., канд. філол. н., доцент кафедри української мови та славістики РДГУ;

Шульжук Н. В., канд. філол. н., доцент кафедри української мови та славістики РДГУ.

Л 59 Лінгвістичні студії молодих дослідників: Збірник наукових праць. Рівне : РДГУ. 2025. Вип. 14. 229 с.

До збірника увійшли матеріали конференції, присвяченої пам'яті професора Каленика Шульжука та професорки Галини Вокальчук, зокрема статті молодих дослідників і провідних фахівців у галузі філології та лінгводидактики.. У працях розглянуто актуальні питання граматики сучасної української мови, лексикології, проблеми мовної освіти, актуальні питання міжкультурної комунікації, мовно-літературні трансформації.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів-філологів, учнів шкіл.

Відповідальна за випуск – канд. філол. наук, доцент Н. П. Волос.

Видання здійснено в межах наукового проекту кафедри української мови та славістики Рівненського державного гуманітарного університету «Лінгвістичні студії молодих дослідників».

Барчук Людмила

(Науковий керівник – Ричагівська Ю. Є., кандидат філологічних наук, доцент)

СТИЛІСТИЧНИЙ СИНТАКСИС ЯК РОЗДІЛ ЛІНГВОСТИЛІСТИКИ

У статті стилістичний синтаксис потрактовано як розділ лінгвостилістики, що вивчає виражальні можливості синтаксичних одиниць. Одним із центральних об'єктів для вивчення визначено синтаксичну синонімію, а порядок слів, форми прямої/непрямої мови наведено як засоби творення синтаксичних варіантів.

Ключові слова: *лінгвостилістика, порядок слів, пряма/непряма мова, синтаксичні синоніми, стилістичний синтаксис.*

In the article, stylistic syntax is considered a branch of linguistic stylistics that explores the expressive potential of syntactic units. Syntactic synonymy is identified as one of the central objects of analysis, while word order and the use of direct and indirect speech are presented as means of generating syntactic variants.

Key words: *linguistic stylistics, word order, direct and indirect speech, syntactic synonymy, stylistic syntax.*

Синтаксис – один із центральних розділів граматики, який вивчає способи поєднання слів у словосполучення й речення. Проте у площині стилістики він набуває додаткових вимірів – функційно-комунікативного, оцінного, експресивного. Ці параметри визначають сферу стилістичного синтаксису – галузі мовознавства, що досліджує функційні, емоційно-експресивні, комунікативні можливості синтаксичних структур у межах різних стилів мови.

Мета статті – окреслити стилістичний синтаксис як окремий розділ лінгвістичної стилістики.

Мовознавці зауважили, що стилістика найповніше реалізується на синтаксичному рівні, оскільки саме через синтаксис мовець виражає не лише зміст, а й інтенцію, ставлення до змісту, комунікативну мету [3, с. 221].

Стилiстика розглядає синтаксичні одиниці (словосполучення, речення, члени речення) не лише з погляду граматичних зв'язків, а й із погляду стилістичних функцій. Йдеться про синтаксеми, тобто синтаксичні одиниці, які виконують певні стилістичні ролі в мовленні, виявляючи функційно-сміслову, емоційну чи експресивну забарвленість [3, с. 221]. На відміну від лексичних одиниць, які можуть мати чітке стильове закріплення за певним стилем (наприклад, терміни – за науковим, розмовні слова – за розмовним), речення як синтаксичні структури універсальні за формою. Однак специфіка їхнього функціонування в текстах різних стилів дозволяє говорити про характерну стилістичну роль того чи того синтаксичного типу [3, с. 221]. Тому не йдеться про поділ речень на стилістично марковані чи немарковані, а про типові форми реалізації певних синтаксичних структур у межах певного функційного стилю чи жанру мовлення.

У дослідженнях, присвячених художньому стилю, стилістичний синтаксис часто потрактований як динамічне, експресивно насичене явище, що виходить за межі традиційного розуміння синтаксичних норм [2, с. 31]. Мають на увазі сукупність мовних структур із високим ступенем стилістичної продуктивності, що функціують не лише як засоби граматичної організації, а як маркери естетичного впливу, семантичного розширення та когнітивного ускладнення тексту. У художньому мовленні вони підпорядковуються задуму і, наприклад, у текстах постмодерністів залучені до авторської гри з аудиторією, стають частиною інтертекстуальної взаємодії тощо [2, с. 31].

У межах стилістичного синтаксису одним із центральних об'єктів дослідження є синонімічні варіанти синтаксичних конструкцій, які надають мовленню гнучкості, стилістичної виразності та відповідності функційно-комунікативним завданням. Як зазначає А. Капелюшний, стилістичний синтаксис досліджує найдодільніше використання таких варіантів з огляду на зміст, функційно-стильову належність, мету тексту та його загальноестетичну спрямованість [4, с. 262]. Тобто синтаксична організація мовлення розкривається не ізольовано, а в тісному зв'язку з прагматичними параметрами висловлення.

Мовознавці Л. Мацько, О. Мацько та О. Сидоренко підкреслюють, що синтаксичний матеріал є джерелом стилістичного потенціалу завдяки, з одного боку, явищу синтаксичної синонімії, а з іншого – завдяки лексичному наповненню синтаксичних компонентів. Саме на цій двополюсності – граматичній і лексичній – ґрунтується функційно-стилістичне багатство мовлення, що виявляється через варіювання конструкцій на різних рівнях [5, с. 60].

Серед науковців нема єдиного розуміння синтаксичної синонімії. Н. Гуйванюк докладно описує різні підходи до трактування цього явища [8, с. 38–45]. Найчастіше йдеться про можливість передати однаковий або дуже близький зміст різними конструкціями – з відтінками функційно-стильового або експресивного забарвлення. Водночас синонімічні структури можуть залишатися стилістично нейтральними, що не зменшує їхнього потенціалу в художньому, публіцистичному чи науковому мовленні. Синонімія реалізується на трьох рівнях: словосполучення, члени речення, речення як структурно-семантична одиниця.

До різновидів таких паралельних конструкцій належать, наприклад, поєднання підрядних означальних речень з іншими синтаксичними структурами: дієприкметниковими зворотами, прикметниковими зворотами, прикладками [4, с. 265]. Синонімія дозволяє спростити структуру речення (через згортання

підрядного компонента у зворот) і підкреслити певні характеристики об'єкта через виразніші семантичні акценти.

Підрядні обставинні речення мають синонімічні відповідники у вигляді дієприслівникових зворотів, які, зберігаючи значення часу, причини, умови тощо, у структурному плані компактніші, а в змістовому більш динамічні [1, с. 132].

Конструкції з віддієслівними іменниками – це стилістично нейтральні або офіційно-ділові відповідники підрядних речень, вони також можуть варіюватися з реченнями з однорідними членами [1, с. 132]. Обираючи між такими формами, мовець повинен враховувати вимоги стилю та функційне навантаження тексту: у науково-інформативних стилях переважатимуть іменникові конструкції, у художньому – підрядні та синтаксично розгорнуті моделі.

Синтаксичні варіанти можуть творитися різними засобами, наприклад, формами прямої/непрямої мови та ін. Пряма мова передає висловлювання мовця буквально, зі збереженням інтонації, лексики та порядку слів, а непряма трансформує його в підрядну частину речення. Також уживається невласне пряма мова, або вільна пряма мова, що поєднує ознаки прямої та непрямої. Кожна з цих форм виконує свою стилістичну функцію, відображаючи дистанцію між мовцем і висловлюванням, а також характер мовлення – від безпосереднього до опосередкованого.

На окрему увагу при аналізі явища синтаксичної варіантності заслуговує порядок слів. Подекуди вчені зауважують, що прямий порядок слів є стилістично нейтральним, тоді як зворотний (інверсивний) – активний у стилістичному плані [1, с. 132]. Однак треба розуміти, що українській мові характерна відносна свобода словорозташування, а саме поняття інверсії науковці трактують по-різному [7].

Отже, будь-які варіантні можливості в синтаксисі є не лише граматичним явищем, а й стилістичним інструментом, що дозволяє мовцю адаптувати форму до змісту, контексту та комунікативної ситуації.

Увагу багатьох дослідників привертає синтаксис художнього тексту, адже тут, по-перше, розкриваються особливості індивідуального стилю письменника, а по-друге, часто апробовуються відмінні від загальномовних синтаксичні варіанти. У цілому синтаксичні засоби – як традиційні, так і трансформовані – потужний інструмент для організації мовного простору.

Література

1. Волкотруб Г. Й. Стилістика ділової мови. К. : МАУП, 2002. 280 с.
2. Дегтярьова І. Стилістичний синтаксис української постмодерністської прози. *Українська мова*. 2009. № 3. С. 27–38.
3. Дудик П. С. Стилістика української мови : навчальний посібник. К. : Академія, 2005. 368 с.
4. Капелюшний А. Практична стилістика української мови : навчальний посібник. Вид. 2-ге, перероблене. Львів : ПАЮ, 2007. 400 с.
5. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови. К. : Вища школа, 2003. 360 с.
6. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови 3-тє вид., перероб і допов. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. 246 с.
7. Ричагівська Ю. Специфіка порядку слів у віршовому мовленні в аспекті стилістики. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства* : зб. наук. праць Хмельницького національного університету. 2016. Вип. 10(3). С. 10–13.
8. Синтаксис української мови : хрестоматія : у 2 ч. / Упоряд. : А. Мойсієнко, В. Чумак, С. Шевель. К. : ВПЦ «Київський університет». 2019. Ч. 2. 326 с.

ЗМІСТ

НА ПОШАНУ СВІТЛОЇ ПАМ'ЯТІ
ПРОФЕСОРА КАЛЕНИКА ФЕДОРОВИЧА ШУЛЬЖУКА ТА
ПРОФЕСОРКИ ГАЛИНИ МИКОЛАЇВНИ ВОКАЛЬЧУК

Адах Наталія, Гаврилюк Наталія

ЗАВЖДИ В ПОШУКАХ НОВОГО: ТВОРЧОСВІТ ПРОФЕСОРА ГАЛИНИ
МИКОЛАЇВНИ ВОКАЛЬЧУК.....4

Ричагівська Юлія

ГРАМАТИЧНІ ОБРІЇ ПРОФЕСОРА КАЛЕНИКА ШУЛЬЖУКА.....13

РОЗДІЛ 1

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ГРАМАТИЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА
СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ ЄС

Барчук Людмила

СТИЛІСТИЧНИЙ СИНТАКСИС ЯК РОЗДІЛ ЛІНГВОСТИЛІСТИКИ.....20

Волос Наталія, Авдейчик Катерина

СИНТАКСИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ З ОЗНАЧЕННЯМИ В РОМАНІ «ЗА СПИНОЮ»
ГАСЬКИ ШИЯН: СТРУКТУРНО-ФУНКЦІЙНИЙ АСПЕКТ.....25

Волос Наталія, Баковецька Дарина

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ СКЛАДНИХ
СПОЛУЧНИКОВИХ КОНСТРУКЦІЙ НЕРОЗЧЛЕНОВАНОЇ СТРУКТУРИ В
ТЕКСТАХ ТВОРІВ А. КОКОТЮХИ.....32

Волос Наталія, Сукало Тетяна

ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНИХ БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ РЕЧЕНЬ У
ТВОРАХ НАТАЛІЇ ГУРНИЦЬКОЇ.....39

Шкарбан Тамара, Бабич Христина

СКЛАДНОСУРЯДНІ РЕЧЕННЯ У ПРОЗІ МАРІЇ МАТІОС.....47

Шульжук Наталія, Бальчаровська Богдана

МОРФОЛОГІЧНІ ВЕРБАЛІЗАТОРИ ЕМОЦІЙ У РОМАНІ «НЕ ОЗИРАЙСЯ І МОВЧИ» М. КІДРУКА.....	53
---	-----------

Шульжук Наталія, Пляшко Софія СИНТАКСИЧНІ МАРКЕРИ СІМЕЙНОГО КОНФЛІКТУ В ПОВІСТІ «КАЙДАШЕВА СІМ'Я» І. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО.....	66
---	-----------

Шульжук Наталія, Тарасюк Анастасія ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗВЕРТАНЬ У ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ ЛІНИ КОСТЕНКО (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «МАРУСЯ ЧУРАЙ»)	78
---	-----------

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИЧНА СИСТЕМА МОВИ В ЇЇ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКАХ І ДИНАМІЦІ

Буян Софія ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ПОВЕДІНКИ В ІНТЕРНЕТІ: СЛЕНГ, ЕМОДЗІ, МЕМИ,	93
--	-----------

Маслова Юлія РЕПРЕЗЕТАЦІЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІННОЇ ЛЕКСИКИ У ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ ВОЄННОГО ПЕРІОДУ.....	98
--	-----------

Омельковець Руслана, Свірса Діана КОГНІТИВНО-ЛІНГВІСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ НОМІНАЦІЇ «БУДЯК ПОНИКЛИЙ» У ФОЛЬКЛОРНИХ ТЕКСТАХ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ЕТНОСЕМІОТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	111
--	------------

Самсонік Інна СУЧАСНИЙ МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ.....	117
--	------------

Ясак Світлана ТИПОВІ АНОРМАТИВИ В МОВЛЕННІ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА.....	124
---	------------

РОЗДІЛ 3

МОВНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Антончук Олександр

СУЧАСНИЙ ПІСЕННИЙ ДИСКУРС У МОВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ.....132

Жакун Людмила

**ФОРМУВАННЯ МОВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ
«УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ».....139**

Левкович Софія

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ В
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....145**

Левшунова Олена

**ЕСЕ ЯК ВИД НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ НА ЗАНЯТТЯХ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....150**

Павлюк Наталія

**ВПЛИВ МЕМІВ, РЕКЛАМИ Й ВІДЕО НА ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ У ШКОЛІ.....158**

РОЗДІЛ 4

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Білоконенко Людмила

МІЖКУЛЬТУРНІ ВІДМІННОСТІ ЯК ДЖЕРЕЛО КОНФЛІКТІВ.....174

Прохасько Маркіян

**ТЛУМАЧЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СВІТУ ЯК РОБОТА АВТОРА З
МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....182**

РОЗДІЛ 5
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ
СУСПІЛЬНИХ КРИЗ І ВИКЛИКІВ

Іванова Ольга

ВТІЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЕКЗИСТЕНЦІЙНИХ КАТЕГОРІЙ У ПОВІСТІ-ПРИТЧІ
Р. БАХА «ЧАЙКА ДЖОНАТАН ЛІВІНГСТОН».....191

Носок Анастасія, Савенок Марія

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КОНЦЕПТУ ХАТА В «КОБЗАРІ» ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.....196

Оздемір Оксана

СИМВОЛІКА РОМАНУ ІЄНА БЕНКСА «ОСИНА ФАБРИКА».....206

ХРОНІКА

Совтис Наталія, Волос Наталія, Шкарбан Тамара

Всеукраїнська науково-практична конференція «УКРАЇНСЬКА МОВА В
НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА СВІТОВОМУ ВИМІРАХ» (м. Рівне, 29 травня
2025 року).....212

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....223

ЗМІСТ.....225

Наукове видання

ЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ МОЛОДИХ ДОСЛІДНИКІВ

Збірник наукових праць «Лінгвістичні студії молодих дослідників»

У збірнику збережено авторську орфографію і пунктуацію

Автори опублікованих матеріалів несуть повну
відповідальність за підбір, точність наведених фактів,
цитат, власних найменувань, статистичних та інших відомостей

Випуск 14

Головний редактор *Волос Н. П.*

Заступники головного редактора *Адах Н. А., Гаврилюк Н. В., Ричагівська Ю. Є.*

Відповідальна за випуск *Волос Н. П.*

Лінгвістичні студії молодих дослідників: Збірник наукових праць. Рівне : РДГУ. 2025. Вип. 14.
229 с.

Linguistic Studios of Young Researchers: A Collection of Scientific Papers. Rivne: RSUH. 2025.
Issue 14. 229 p.

This collection includes materials from a conference dedicated to the memory of Professor Kalenyk Shulzhuk and Professor Halyna Vokalchuk, including articles by young researchers and leading experts in philology and linguodidactics.

For scholars, teachers, graduate students, philology students, and schoolchildren.

This publication was produced as part of the research project "Linguistic Studios of Young Researchers" by the Department of Ukrainian Language and Slavic Studies at Rivne State Humanitarian University.

Адреса редколегії:

кафедра української мови імені професора К. Ф. Шульжука
Рівненського державного гуманітарного університету, вул. Пластова, 31, м. Рівне, 33000.